



# A PANDÉMIA TANULSÁGAI

## Lehetőség a radikális és fenntartható változásra a V4-es régióban

V4 2030  
POST-COVID RECOVERY

### VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A COVID-19 járvány a társadalmi és gazdasági fejlődésre kedvezőtlen hatást gyakorolt az egész világban. A járványkitörés ugyanakkor jelentős átalakulást is hozott az alacsonyabb szintű (helyi és regionális) tervezési és döntéshozási folyamatokban.

Miközben számos gazdasági szereplő és szervezet bizonytalansággal tekint a jövőbe, fontos felhívni a stratégiai tervezésért felelős döntéshozók figyelmét két fontos tényezőre:

- a kulcsfontosságú trendekre, amelyek a pandémia alatt bontakoztak ki, és várhatóan a helyreállítási szakaszban is folytatódnak, valamint
- az alacsonyabb szinteken kialakuló jelenségekre és akciókra, amelyek befolyásolhatják a trendek fejlődését és támogatják a gazdaság helyreállítását.

A szakpolitikai jelentésünk célja kollektív válaszok megalapozása a megjelenő közös kihívásokra oly módon, hogy a V4-es országok alkalmazkodni tudjanak az új körülményekhez a fenntartható fejlődésért tett erőfeszítések közepette.

A dokumentum három részből áll. Az első rész összefoglalja a legfontosabb kutatási eredményeket, és felsorolja a Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia jövőjét pozitív és negatív irányba befolyásoló főbb trendeket. A második rész gyakorlati javaslatokat fogalmaz meg döntéshozók számára annak érdekében, hogy az előre jelzett változásokra és hatásokra minél felkészültebben adhassanak stratégiai válaszokat. A harmadik rész a kutatási folyamat módszertanát mutatja be.

### KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

**A tanulmány 14 trendet, illetve azokat támogató és gátló tényezőket azonosított, amelyek jelentősen befolyásolhatják a fenntartható fejlődést a V4-es országokban.** A következő 7 kategória mindegyikében két-két trend volt megfigyelhető: geopolitika, gazdaság, technológia, környezet, társadalom, oktatás, egészségügy. A trendek hatásainak tágabb értelmezése három forgatókönyv keretei között történt:



az 1. forgatókönyv – „Részleges elégedettség” („Somewhat satisfied”) – olyan jövőt írt le, amelyben az EU hosszú távú stratégiai tervei viszonylag nagy mértékben megvalósulnak,

az 2. forgatókönyv – „Csikorgó fogak” („Gritting our teeth”) – által felvázolt jövőben az EU különböző (klímával kapcsolatos, gazdasági, társadalmi) válságok begyűrésével kell, hogy szembenézzon, amelyek hátráltatják a megfelelő működést,

az 3. forgatókönyv – „A hajnal figyelése” („Watching the dawn”) – pedig egy olyan jövőt mutat be, amelyben a világ demokráciái közösen munkálkodnak egy szebb jövő megteremtésén.

• Visegrad Fund

# A PANDÉMIA TANULSÁGAI

## Lehetőség a radikális és fenntartható változásra a V4-es régióban

V4 2030

POST-COVID RECOVERY

**A 14 trendből 6-ról bizonyosodott be a kutatás során, hogy az alapul vett forgatókönyvtől függetlenül jelentős hatása lesz a V4-es régióra, ezért ezek a legfontosabbak:**

- Növekvő társadalmi polarizáció,
- Gyorsuló energetikai átmenet,
- A távmunka és hibrid munka növekvő népszerűsége,
- A mesterséges intelligencia használatának bővülése az egészségiparban,
- A kibertámadások növekvő fenyegetése,
- Fokozódó mentális egészségügyi problémák.

További három trendről érdemes említést tenni, amelyek hatása a V4-es országok fenntarthatóságára kritikus jelentőségű lehet: **A félretájékoztató és az összekövés-elméletek terjedése, A V4-ek és a jobban teljesítő országok közötti szakadék fennmaradása az oktatás minőségében, A jogállamisági viszonyok romlása.**

**A trendeket gátló tényezőkkel kapcsolatban igen érdekes következtetésekre jutottunk.** A szakértők értékelése alapján a fenntartható fejlődésre lényegesen nagyobb hatása van a negatív hatású trendeket gátló tényezőknek, mint a pozitív trendeket gátlóknak. Továbbá a V4-ek fenntarthatóságára ható negatív trendeket sokkal erősebbnek ítélték a résztvevők, mint a pozitív trendeket. E két megállapítás **a politikai döntéshozatal szempontjából is fontos következményeket von maga után: a fenntarthatóság kívánatos szintjének eléréséhez olyan politikák és stratégiák kialakítására van szükség, amelyek a negatív hatású trendek csökkentésére vagy megállítására alkalmasak.**

## SAKPOLITIKAI AJÁNLÁSOK ÉS KÖVETKEZMÉNYEK

A feltárt trendek kapcsolódnak a fenntartható, jövőorientált szakpolitikai tervezéshez. A trendek a széleskörű stratégiai fejlesztésektől függetlenül is hatást fognak gyakorolni a V4-es országokra, ezért annak érdekében, hogy a kedvező hatásokat maximalizálják, a kedvezőtlen következményeket pedig minél inkább tompítsák, a trendeket érdemes alapos elemzésnek alávetni a beavatkozások tervezésénél:

**Növekvő társadalmi polarizáció** – a politikai, ideológiai és gazdasági polarizáció felerősödött a pandémia alatt, és valószínűleg a szélsőségek megmaradnak hosszabb távon is a V4-es országok társadalmában. A trend megállítása érdekében az alábbiakat tehetik a politikai döntéshozók:

- a helyreállítási stratégiák és akciótervek kidolgozásakor egyensúlyra törekcszenek a jelenlegi krízis enyhítését célzó intézkedések és a jövő generációkra nehezedő nyomás között,
- támogatják azon vállalatokat, start-upokat és egyéni vállalkozásokat, amelyek társadalmi jólétet előmozdító termékeket és szolgáltatásokat kínálnak (célorientált gazdaság, avagy „Purpose Economy”),
- nyitottak az olyan társadalmi-gazdasági és politikai innovációkra, amelyek a kiszolgáltatottabb közösségeken segítenek, mint például a feltétel nélküli alapjövedelem,
- olyan programokat indítanak, amelyek erősítik a munkások, aktivisták és hátrányos helyzetű csoportok részvételét és ráhatását a gazdaság alakítására,
- támogatják azon oktatási elemek bevezetését az alap-, közép- és felsőfokú, valamint felnőtt oktatásba, amelyek a kritikai gondolkodáshoz fűződő képességeket fejlesztik.

**Gyorsuló energetikai átmenet** – a tanulmány egyik legmagasabbra értékelt trendjei, melyek leginkább a gátló tényezők közé sorolhatóak. Hatásuk korlátozása érdekében a szakértők a következőket ajánlották:

- a jövőbeli társadalmi és ökológiai hatások felismerése és tudatosítása a nemzeti, regionális és helyi stratégiák kialakításakor, különösképp a V4-es régió energetikai átalakulásának hatékony mérésére szolgáló fő teljesítménymutatók kidolgozásakor,
- a munkavállalók, a munkavállalók képviselői, valamint a civil társadalom és a szociális szervezetek részvételének biztosítása az közös jövő alkotását támogató, előretelentő tárgyalásokon és döntéshozatalban a különböző szinteken (beleértve a szervezeti és ágazati szinteket is),

- a proaktív polgárok és vállalkozók felhatalmazása arra, hogy részt vegyenek a zöld átállásban azáltal, hogy megbízható fenntarthatósági információkat vezetnek be a fogyasztási cikkekre vonatkozóan,
- a kutatás-fejlesztés és az innováció előmozdítása az energia szektorban,
- a háztartások és az egyéni felhasználók bevonása az energiatermelésbe adókedvezmények és a kis fotovoltaikus rendszerek telepítésére és a szélenergia-termelésre vonatkozó támogatások révén.

**A távmunka és hibrid munka növekvő népszerűsége** – ez a trend, a munka és a magánélet közötti egészséges egyensúly fenntartására helyezett növekvő hangsúly miatt erősödni fog, és bizonyos pozitív következményekkel is jár, például a mobilitáshoz és az üzleti utazásokhoz kapcsolódó káros kibocsátások csökkentésével. E trend teljes körű kihasználása érdekében a politikai döntéshozók a következőket tehetik:

- a távmunkához való jog szabályozása és a társadalombiztosítási akadályok megszüntetése az egész EU-n belül,
- az önfoglalkoztatás kultúrájának elősegítése,
- a decentralizált várostervezési modellek támogatása,
- a kiberbiztonsági kihívások leküzdése olyan intelligens városi technológiák alkalmazásával, mint a Digital Twin, az IoT, az 5G és a várható 6G technológia, valamint biztonsági rendszerek és helyi adatközpontok fejlesztése.

**A mesterséges intelligencia használatának bővülése az egészségiparban** – kulcsfontosságú trend az egészségügyi személyzet hiánya, a megnövekedett kezelési költségek és a szolgáltatás minőségének ebből eredő romlása miatt. A trend pozitív hatásainak fokozása érdekében a döntéshozók feladata:

- az innovatív diagnózisok és kezelések ösztönzése összevont és anonimizált egészségügyi adatok gyűjtésével,

- a mesterséges intelligenciával kapcsolatos ismeretek előmozdítása figyelemfelkeltő kampányok, valamint az alap-, a felsőoktatás és a felnőttoktatás révén, hangsúlyozva a mesterséges intelligenciával kapcsolatos ismeretek továbbfejlesztésének és használatának előnyeit és kockázatait,
- információk terjesztése az EU digitális stratégiájáról és az Európai Bizottság által javasolt, a mesterséges intelligenciára vonatkozó szabályozási keretről,
- szabályozási korlátok alkalmazása a nagy technológiai rendszerek esetleges konszolidációjának és a mesterséges intelligencia monopóliumok kialakulásának megállítására.

**A kibertámadások növekvő fenyegetése** – ennek a trendnek a leküzdésére, amely negatívan érintené a V4-es országokat, a szakértők a következőket ajánlják:

- a kiberbiztonsági oktatási programok és felnőttképzési rendszerek számának növelése olyan nem technikai területeken, mint a védelem, a politika, a gazdaság és a jog,
- üzleti szervezetek, vállalkozói egyesületek bevonása a kkv-k munkahelyi képzési programjainak és tájékoztató kampányainak szervezésébe,
- díjak felajánlása és hackathonok szervezése az iskolákban a kiberbiztonsági készségek szerepének növelése érdekében,
- a civil társadalom bevonása a kiberbiztonsággal kapcsolatos jogszabályok alakításába,
- a köz- és magánszektor kiberbiztonsági beruházásai számának növelése,
- az információcsere biztosítása az érintett nemzeti hatóságok és a nemzeti szinten alapvető szolgáltatásokat (például energia-, közlekedési, banki szolgáltatások, egészségügy, vízellátás stb.) működtető magánvállalatok között.

# A PANDÉMIA TANULSÁGAI

## Lehetőség a radikális és fenntartható változásra a V4-es régióban

V4 2030

POST-COVID RECOVERY

**A mentális egészségi problémákkal küzdő emberek számának növekedése** – a trend a növekvő online töltött idő miatt (például a távmunka és a közösségi média kultúrája) erősödhet. A trend negatív hatásának korlátozása érdekében a döntéshozók:

- elősegítik a munkaerő-piaci gyakorlatok és munkamódszerek innovációit, hogy nagyobb mértékben biztosítsák a társadalmi jóllétet, a támogatást és a közösségfejlesztést (a jóléti gazdaság – Well-being Economy),
- oktatási és figyelemfelkeltő programokat indítanak, amelyek előmozdítják a mentális betegségek társadalmi megbélyegzésének megszüntetését,
- finanszírozási feltételeket biztosítanak és növelik a hozzáférést a mesterséges intelligencián alapuló megoldásokhoz, a mentális egészségügyi zavarok gyors, objektív és megbízható diagnosztizálása érdekében,
- támogatják azokat a mesterséges intelligencia alapú alkalmazásokat, melyek segítségével a közösségi média vállalatok eltávolítják a káros tartalmakat és ezáltal megvédik a felhasználókat,
- bevezetik a feltétel nélküli alapjövedelmet a kiszolgáltatott csoportok (például a szakmai kiegészítő vagy tartós betegségtől szenvedők) védelme érdekében.

Továbbá, mivel **a tanulmány szerint a negatív tendenciákat gátló tényezők bevonása a sikeres szakpolitika-fejlesztés kulcsa**, a döntéshozóknak érdemes megfontolniuk a következő intézkedések és stratégiák előmozdítását és támogatását, hogy növeljék a V4-országok fenntartható jövőjének esélyeit:

- olyan szakpolitikák, együttműködési projektek és tájékoztató kampányok kialakítása, amelyek fejlesztik az EU-tagállamok közötti szolidaritást, és küzdenek a másodrendű állampolgárok megkülönböztetése ellen, ezáltal csökkentve a politikai polarizációt és a nemzetközi szinten tanúsított versengő magatartást,
- a politikai döntéshozók és a polgárok közötti kapcsolat és párbeszéd javítása az inkluzív és eredményes részvétel biztosítása és a demokratikus értékek tiszteletben tartásának erősítése érdekében,

- olyan média biztosítása, amely pártatlan híreket, sokféle véleményt és hiteles, széles közönséghez eljutó tartalmat szolgáltat,
- a kormányzati stratégiák korszerűsítése a társadalmi és gazdasági igazságosság biztosítása érdekében az éghajlattal kapcsolatos szabályozások és környezetvédelmi politikák végrehajtása során,
- a technológiai tudásmegosztás az EU-n belül,
- a társadalmi és technológiai innováció pénzügyi támogatásának növelése,
- olyan rendszerszintű megoldások kidolgozása és bevezetése, amelyek erősítik a vállalkozói szellemet, támogatják a tehetséget és a kezdeményező-készséget, valamint csökkentik a bürokráciát és a tisztességtelen versenyt a tudományos környezetben,
- befektetés a civil lakosság oktatásba, a civil szervezetek fejlesztése és a lakosság erősödő részvételének, bevonásának támogatása helyi szinten,
- az oktatási rendszerek átalakítása, melyben kiemelt szerepet kapnak a kritikus gondolkodásra, a társadalmi tudatosság fejlesztésére és a tudatos

**A fenntartható fejlődési potenciál növelése** és a fenti ajánlások pozitív hatásainak felerősítése érdekében a **V4-országok létrehozhatnak egy tárcaközi és interdiszciplináris munkacsoportot, amely a COVID utáni helyreállítással foglalkozik**. Egy ilyen csoport közös szakpolitikai megoldásokat dolgozna ki a trendeket gátló tényezők jövőbeli hatásának csökkentésére olyan fontos területeken, mint az energia, a társadalmi polarizáció és az egészségügy. Emellett ösztönzi a V4-országok által a mesterséges intelligencia fejlesztésével és végrehajtásával, valamint a kiberbiztonsággal kapcsolatban végzett multidiszciplináris és interdiszciplináris kutatásokat. E két területen a közös erőfeszítések sokkal eredményesebbnek bizonyulhatnak, mint az egyes államok külön-külön tett lépései. A csoport regionális oktatási politikákat is kidolgozhat, hogy a V4-régió társadalmában hangsúlyozzák a jövőorientált gondolkodás fontosságát. Megfontolandó lenne egy közös jövő-alkotás oktatási program létrehozása is a V4-országok döntéshozói számára,

# A PANDÉMIA TANULSÁGAI

## Lehetőség a radikális és fenntartható változásra a V4-es régióban

# V4 2030

POST-COVID RECOVERY

hogy a jövőről való gondolkodás és gondoskodás kultúrája jelen legyen a politikai döntéshozatalban. Egy ilyen kezdeményezés lenne **a legjobb garancia arra, hogy a jogalkotás ne csak a mai igényeknek feleljen meg, hanem a jövőben is segítse a fenntarthatósági célok elérését.**

## MÓDSZERTAN

A jelen tanulmány a „Fenntartható innovációs utak kialakulása a COVID-19 utáni fellendülés felé” című kutatási projekt eredménye. A projektet a Nemzetközi Visegrádi Alap társfinanszírozta.

A tanulmány célja az volt, hogy közösen felvázoljon egy sor lehetséges jövő-alternatívát, és feltárja azokat a lehetőségeket, amelyek a V4-országok COVID utáni átalakulását a kívánatos fenntartható jövő felé, és a nem kívánatos, nem fenntartható fejlődési pályáktól való eltávolodás felé irányíthatják.

A kutatási folyamat három szakaszból állt. Az **első fázisban** a

kutatócsoport tagja kiterjedt szakirodalom feltárással létrehozta a trendek adatbázisát. Tizennégy, a V4 régió jövőjét meghatározó kulcsfontosságú



tendenciát azonosítottak, valamint 28 olyan tényezőt, amelyek felgyorsíthatják vagy lelassíthatják a fejlődésüket. A **második fázisban** egy külső szakértőkből álló testület Delphi-kérdőív keretében elemezte a 14 fő tendenciát és a befolyásoló tényezőket. Értékeltek a trendeknek és tényezőknek a V4-es régió fenntarthatóságára gyakorolt hatását, valamint előfordulásuk becsült csúcspontját. A **harmadik szakaszban**, egy forogatókönyv-workshop során a V4-es régió és más uniós országok szakértői értékelték a trendek folyamatosságát három, kihívásokra összpontosító Európai Unió fejlesztési forogatókönyv feltételei mellett. A cél az volt, hogy a politikai döntéshozók számára olyan, megvalósítható ajánlások listáját állítsák össze, amelyeket a külső kihívásoktól függetlenül sikeresen végre lehet hajtani.

## SZERZŐK

### VEZETŐ SZERZŐK

Maciej Jagaciak, 4CF The Futures Literacy Company

Norbert Kołos, 4CF The Futures Literacy Company

Dariusz Kozdra, 4CF The Futures Literacy Company

Weronika Rafał, 4CF The Futures Literacy Company

Anna Sacio-Szymańska, 4CF The Futures Literacy Company

Karol Wasilewski, 4CF The Futures Literacy Company

### VEZETŐ KÖZREMŰKÖDŐK

Judit Gáspár, Corvinus University of Budapest

Klaudia Gubová, Ekonomická univerzita v Bratislave

Éva Hideg, Corvinus University of Budapest

Eva Šerá Komlossyová, Univerzita Palackého v Olomouci

Lucie Macková, Univerzita Palackého v Olomouci

András Márton, Corvinus University of Budapest

## REFERENCIÁK ÉS HASZNOS FORRÁSOK

[Delphi Study Report: V4 2030 Sustainable Innovation Pathways towards post-COVID recovery. Visegrad Fund. \(2022\).](#)

[Corporate foresight potential in Visegrad V4 countries, ISBN 978-83-7789-449-1. \(2016\)](#)